

POVEDÁK ISTVÁN

LÁTHATATLAN HATÁROK. A keresztény – újpogány szinkretizmus¹

Jól ismert tény, hogy egyetlen vallás sem létezik kizárólag leírt, esszenciális állapotában, hanem a mindennapi kultúrában az adott korszak kulturális körülményeit, egy-egy régió-, nemzet történelmi-, politikai sajátosságait, de a hívek egyéni igényeit is tükrözve reprezentálódnak. Ez a mechanizmus egy olyan szinkretikus vernakuláris vallásosság meglétét feltételezi minden korszakban, melyben az uralkodó vallási kánon mellett attól idegen, ideológiai szinten azzal gyakran össze nem illeszthető elemek ötvöződnek, az egyének számára az esetek többségében nem is tudatosulva. Így voltak megtalálhatók régiókban a korábbi korszakok népi vallásosságában kereszténység előtti elemek és így kerültek a kortárs vernakuláris vallásosságba is keleti filozófiákat tükröző vagy éppen az egykori táltos-hit elemeit revitalizálni kívánó trendek.

Jelen tanulmányban a kereszténység és az újpogány orientáció szinkretikus megjelenésének változatait kívánom bemutatni néhány esettanulmányon keresztül. A tanulmány azonban már terjedelmi okoknál fogva sem törekedhet a komplex kép nyújtására, hiszen, ahogy a kötet előszavában is olvasható, az újpogány orientáció feltárása a kortárs magyar kultúra különféle dimenzióiban található összefonódásai miatt kereteinket meghaladó vállalkozás lenne. Az újpogány orientáció régiókban jelentős részben nem a vallási megújulás folyamatának részeként jelentkezett elsősorban, hanem sokkal inkább a nemzeti identitás és nemzeti kultúra poszt-szocialista rekonstrukciójához kötődik, annak gyakorlatilag vallási dimenzióját testesíti meg,² mely egyszerre ötvözi magában a tágabb rekonstrukciós folyamat szinte valamennyi dimenzióját. Ezek a dimenziók³ bár egymástól elkülöníthetők, de nem határolódnak el élesen, köztük kisebb-nagyobb fluiditás figyelhető meg.

Mindennek következtében a szinkretizmusnak főképp arra a befogadó aspektusára koncentrálok, mely a keresztény tanoknak a megjelenő, gyakorlatilag konstruált, kitalált vallási hagyományokba⁴ való beolvasztását valósítja meg s az

1 A tanulmány megszületését az OTKA NK 81502 számú kutatási pályázat és az MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport támogatta.

2 Természetesen ez a megállapítás nem alkalmazható általánosságban az újpogány orientációhoz kötődő jelenségek mindegyikére. Ezek osztályozását bővebben lásd Szilágyi és Szilárdi 2007.

3 Maga a felsorolás meglehetősen problematikus. Létezik politikai-, vallási-, kulturális hagyományt újraértelmező-művészeti dimenzió, (ezen belül hagyományörzőnek tűnő és modern művészeti irányzat pl. az eredeti sámándobok szimbolikájától gyökeresen különböző díszítés vagy sámán dobkör stb.), megfogalmazódnak erkölcsi tézisei, filozófiai dimenziója, a Szent Korona-tan újraértelmezéséből eredő jogi dimenziója, roppant gazdag mitológikus dimenziója. Kifejezetten élénk, szélsőséges érzelmeket is kiváltani képes érzelmi dimenzióval és változatos egyesületi-, szervezeti formákat mutató társadalmi dimenzióval bír. A jelenséghez kötődő rituális dimenzió bemutatása pedig már önmagában is jelen tanulmány kereteit meghaladó vállalkozás lenne.

4 Ezekről bővebben lásd Hobsbawm (1985).

ehhez kapcsolódó szimbolikus reprezentációt, rítusokat és attitűdöket vonom elemzés alá.⁵ A jelenség megvilágítását több esettanulmányon keresztül kísérelm megvalósítani.

A szinkretizmus irányzatai

Az újpogány orientációhoz hasonlóan annak kereszténységgel való szinkretizmusa is rendkívül összetett jelenség. Alapvetően meg kell különböztetnünk egymástól két változatát: 1.) a keresztény-újpogány szinkretizmus jelenlétét a keresztény hívek vernakuláris vallásosságában, valamint 2.) az újpogány orientációnak a keresztény szimbolikát és tanokat felhasználó és saját teóriájába beilleszteni kívánó trendjét. Hangsúlyoznunk kell ugyanakkor, hogy az első esetben a keveredés folyamata elsősorban nem a szorosabb értelemben vett újpogány elemeket⁶ olvasztja össze a kereszténységgel, hanem sokkal inkább a magyar történelem egyes fejezeteinek, köztük a magyarság kereszténységgel való kapcsolatának újraértelmezését jelenti, melynek során új megvilágítás alá kerül többek között a magyarság megtéréseinek időpontja és módja, átértelmeződnek egyes szereplők,⁷ s ezen keresztül a magyarság kiválasztottságába, profetikus tudatába vetett hit is megjelenik. Az irányzat szerteágazó ideológiája és esetenként tanrendszere a keresztény hagyomány alapvető újraértelmezését illetve a keresztény történelem etnikum-specifikus fókuszpontból történő új alapokra helyezését valósítja meg egy erőteljes remitológizációs folyamaton keresztül.⁸

Szinkretizmus a keresztény hívek vernakuláris vallásosságában

Működésében leginkább a korábbi korok népi vallásosságához hasonlít abban, hogy – nem tudatosan – magába olvaszt a kereszténységtől idegen teóriákat, gyakorlatokat, miközben a keresztény tanításokat nem kérdőjelezi meg. A keveredés ez esetben mind az ideológia, mind a szimbolikus formák terén megragadható és szigorúan megmarad a felszínen, a megélt vallásosság szintjén, míg a hivatalos egyházi⁹ tanításokat nem befolyásolja, sőt a legfelsőbb klerikális szintről kiindulva éles elhatárolódás tapasztalható. Ennek tetőpontját a Magyar Katolikus

5 A vallási szinkretizmus változataival kapcsolatban Máté-Tóth a következőképp érvel: „meg kell különböztetni azt a vallási jelenséget, amely révén valamely vallás valamely idegen vallási elemet a saját tanításának kontextualizálása, inkulturációjára vagy aktualizálására felhasznál, attól a jelenségtől, amikor egy adott vallásban szerves illeszkedés nélkül szerepelnek nem odatartozó elemek” (2002)

6 Pl. a táltos hagyomány felélesztéséhez kötődő jelenségek.

7 Ilyen pl. a Szent István és Koppány történelmi szerepéről szóló vita vagy Jézus esetleges magyar származása.

8 Lásd többek között Badiny-Jós (2002, 2003, 2005) vagy Szántai műveit (2006, 2009). A témával foglalkozó írások száma gyakorlatilag felsorolhatatlan.

9 Az esetek jelentős részében a római katolicizmust, mint a magyarság körében történelmileg legjelentősebb támogatottsággal és múlttal bíró egyházat érinti.

Püspöki Konferencia 2009. szeptember 19-i *Az Egyház élő hitével összhangban* című körlevelében érte el.¹⁰ A körlevélben a püspöki testület a poszt-szocialista magyar identitáspolitikai és vallási ébredés környezetében helyezi el az ún. *ősmagyar szinkretizmust*, mint a *nemzeti öntudatra ébredés vadhajítását*, melynek veszélyét a püspöki testület épp annak összeolvasztó jellegében határozza meg: „Ez a jelenség azért is nagyon veszélyes, mert kereszténynek tűnő vallási nyelvezetet használ és könnyen megtévesztheti még a vallásukat gyakorló hívőket is. Ezek közé tartoznak a Jézusról és Szűz Máriáról szóló tudománytalan állítások. Ilyenek pl. a »Jézus, pártus herceg«-elmélet, vagy a táltosok, a sámánok és a pogány ősmagyar vallás egyéb valós vagy vélt elemeinek újraélesztése. Olykor még a legnevesebb hagyományörző mozgalmakat is felhasználják arra, hogy a pogányságot népszerűsítsék.” Maga a körlevél jól tükrözi az Európai Püspökök 2. rendkívüli szinódusán leírtak szellemiségét, mely az aggiornamento jelszavával ellentétben a kortárs kulturális, divatos áramlatokkal szembeni óvatosságra helyezi a hangsúlyt. Ahogy Máté-Tóth ennek kapcsán megfogalmazta, a „kulturális kontextus figyelembe vétele nem jelenthet a keresztény gondolkodás számára olyan naivitást, amely mindent értéknek tart, amit a kortárs kultúra megjelenít. A kultúrához való hozzásimulásnak csak akkor van értelme, ha a keresztény gondolkör identitása nem válik a maiság oltárán áldozattá.” (MÁTÉ-TÓTH, 2002)

Ehhez kapcsolódva a különböző periodikákban megjelent írások, rádió és televízió-felvételek mellett a keresztény értelmiség sorából is megindult az újpogány orientációt bemutató, az attól való tudatos elhatárolódást és „felvilágosítást” célzó művek megjelentetése.¹¹ Mindezek – elsősorban a körlevél – élénk visszhangot váltottak ki, nem csupán a vallási közbeszédben. A katolikus hívek talán jelentősebb részét a körlevél – előzetes ismeretek hiányában – felkészületlenül érte, más részük saját involválódásuk hiányának tudatában fogadta, míg egy kisebb csoport identitását érezte sérülni, ami miatt a konfrontációt is vállalván fejezte ki ellenérzéseit. Ez legtisztábban a közismert szívsebész, Papp Lajos nyílt levelében, és a hozzá fűzött kommentek sokaságában csúcsosodott ki, melyek közös jellemzője jól tükrözi a vallási színben is feltűnő folyamat mibenlétét. Azt, hogy alapvetően a nemzeti identitás rekonstrukciójához kötődik a jelenség, amit jelez, hogy a hozzászólók elsősorban nem vallási-, hanem nemzeti identitásuk szempontjából érezték sértőnek a körlevél figyelemfelhívó tartalmát.¹² Mindezekon túl jól érezhetővé vált bennük az a kiszélesedő szakadék, mely az érintett szubkultúra vernakuláris vallásossága és a hivatalos, intézményesült egyházkép között húzódik, melynek lényege a szubkultúrához tartozók egyházzal kapcsolatos

10 A körlevél többek között elolvasható a következő linken: <http://uj.katolikus.hu/cikk.php?h=1386> A körlevél nem légüres térben keletkezett, hanem több, egyházmegyei szinten megfogalmazott püspöki közleményre épített. Ilyenek pl. a kalocsai érsek nyilatkozata a „Böszörpusztai kápolna építése” kapcsán (<http://magyarkurir.hu/it/node/6597>), illetve Pápai Lajos győri püspök 2003-as nyilatkozata. (<http://maranatha.uw.hu/uj%20pgany.htm>)

11 Ilyenek többek között Gál (2010), Molnár (2000), Kertész-Bakos (2012).

12 Ezt már Papp Lajos nyílt levelében is lehetett érezni, többek között a „Kérem Önöket szeressék a nyáját! Kérem Önöket szeressék a Magyar Nemzetet!” záró soroknál.

elvárásaik és az egyház, mint intézmény, valóságos működése; a vallási igények és a Római Katolikus Egyház kínálata közötti eltérésekben rejlik:

„Számos sokgyermekes családot ismerek, akik rendszeres templomlátogatók és egyúttal megjelennek az Önök által elítélt rendezvényeken is. [utalás a püspökkari körlevélre. PI] A szabadban tartott, kritizált, rendezvények élményt, örömet adó együttlétek. Megjelenik történelmi múltunk néhány színes foltja, (ruházat, népviselet, néptánc, magyar harcművészet, ló- és állatszeretet, megszólalnak ősi hangszerek, közöttük dobok is,) és ahogy az szokott lenni, megjelennek furcsa emberek, furcsa öltözetben. Tapasztalataim szerint az emberek együtt örülnek Isten szabad ege alatt. Visszatalálnak őseinkhez, hőseinkhez. ... Félek, hogy ha döntés elé állítjuk a templomba járó, »magyarkodókat«, sokan a pozitív élményt választják és nem azt a helyet, amely ugyan számukra vonzó, de ott lelki békét nem találnak.”¹³

A szinkretizmus első irányzatának aktualitását támasztja alá a keresztény szimbólumok és hívek jelenléte olyan rendezvényeken, esetenként a kortárs kultúrában keletkező szakrális tereken, melyek alapvetően nem saját vallásukhoz, hanem a körlevélben *ősmagyar szinkretizmusként* megjelölt irányzathoz kötődnek. Ennek példáját szolgáltatják a december 21-i Fénylanc szertartásokon, a bösztör-majd apajpusztai Boldogasszony Ünnepen részt vevők, vagy az Attila feltételezett központjaként hirdetett csodatévő energiával felruházott tápiószentmártoni Atilla-dombot vagy a verőcei Kárpát-Haza Templomát felkeresők. Habár az adott helyeket, rendezvényeket való felkeresés motivációja többnyire elsősorban nem vallási – a nemzeti összetartozás kifejezése a Kárpát Haza Templomában, de a Boldogasszony Ünnepen is¹⁴ felfedezhető ennek megléte, míg a gyógyulás reménye az Atilla-dombon – a rítusokon és a szakrális töltettel bíró helyeken mégis alapvetően egy vallási tér és cselekvés részeseivé válnak.

E rítusok szinkretikus jellegét, és ezáltal a vernakuláris kereszténységbe való gond nélküli beilleszthetőségét bizonyítja többek között a verőcei Kárpát-Haza Temploma. Az emlékhely ökumenikusnak tervezett felszentelő szertartásától a katolikus, református és evangélikus püspökök távolmaradtak indoklásul a hely szimbolikáját hozván fel.¹⁵ Ennek ellenére találkoztunk olyan, a Keresztény Értelmiségiek Szövetségéhez (KÉSZ) tartozó nagyvárosi csoporttal, akik *keresztény és*

13 Részlet Papp Lajos nyílt leveléből http://jezusafeny.hu/component/option,com_fireboard/Itemid,58/func,view/catid,29/id,2711/ Utolsó hozzáférés 2014.01.19. Ennél lényegesen nyíltabb, támadóbb hangnemű hozzászólások uralták a körlevelet bíráló fórumokat. Ezek szóhasználatára alapján az ezeket megfogalmazók nyilvánvalóan nem a katolikus hívek táborából kerültek ki, ennek következtében itt nem szerepeltethetők.

14 Ennek részletes bemutatását tanulmányunk második fejezete tartalmazza.

15 „Keresztény templom szakrális középpontjába nem kerülhetnek Jézus Krisztus helyébe vagy mellé pogány mitológiai alakok. Bár nemzetünk múltjának részét képezi ez a gondolatvilág, mindez még a kereszténység előtti hitvilághoz tartozik, s nem egyeztethető össze Krisztus-hitünkkel.” Részlet Beer Miklós, Szabó István és Fabiny Tamás püspökök 2010. június 1-ei nyilatkozatából. <http://www.parokia.hu/hir/mutat/1396/> Utolsó hozzáférés 2013. január 21.

magyar mivoltuk miatt fontosnak érezték meglátogatni a helyet,¹⁶ de az oltáron ott jártunkkor elhelyezett olvasó, kereszt, Mária Rádió szórólap, a boltozaton Petrás Mária Babba Mária ábrázolása és a vendégkönyvben talált bejegyzések tömkelege – melyek közül több is írójának keresztény hívő mivoltáról tanúskodik – is azt a látszatot erősítik, hogy a vernakuláris vallásosságban a hivatalos egyházi álláspont ellenére mindez jól elhelyezhető:

„A Kárpáti Magyar Haza Szent Temploma ez, mégha nem is szentelték fel a hivatalos Egyház részéről, de a Magyar Nép Imája, éneke megtette ezt helyettük, mert a szív és lélek és a magyar szellem kisugárzása felszentelő és áldó erejű. A magyarok Teremtő Istene – Boldogasszony Anyánk – és Jézus Urunk szeretete őrizze a Templomot és Szent Hazánkat!”¹⁷

A szinkretizmus ugyanezen irányzatával találkozhattunk Tápiószentmártonban, az *ezoterikus gyógyturizmus* egyik legnépszerűbb magyarországi központjában. A tápiószentmártoni Atilla-domb üzenete¹⁸ – a hely gyógyító energiával rendelkezik, mely különféle, pl. mozgásszervi-, rákos megbetegedésekre jótékony hatással bír – már olyannyira az ezoterikához látszik kötődni, hogy ez ügyben hivatalos állásfoglalást egyik keresztény egyház oldaláról sem ismerünk. Ennek ellenére, a „nemzeti” szimbólumokat (székelykapu, kopjafák, Attila szobor) is felsorakoztató parkban 2001 tavaszán, gyógyulásáért hálából valaki egy Szűz Mária szobrot, egy csokor virággal illetve egy „urnát” helyezett el. Az átlátszó burkolatú urnában azóta is folyamatosan gyűlnek a szenteket ábrázoló naptárak, szentképek, melyek szintén az ezeket elhelyező katolikus mivoltára engednek következtetni.¹⁹

Keresztény elemek idegen közegben

A kortárs pogány orientáció kereszténységhez való viszonyulásának elemzésekor több probléma is felmerülhet, melyek közül legfontosabb az irányzat összetettsége. Az ebbe a kategóriába sorolt közösségek között megtalálhatók egyrészt a szó valóságos értelmében vett újpogány közösségek, melyek a kereszténység előtti vallási hagyományt kívánják feléleszteni,²⁰ illetve a szinkretikus, több vallási kánonra építő csoportosulások, melyek különböző mértékben ötvözik a kereszténység hagyománya mellett elsősorban a keleti vallások néhány elemét és

16 „Már útközben, a buszon hallottuk a hírt, hogy a püspökök elutasítják a részvételt. De akkor már mindegy volt. Szép volt, rosszat nem cselekedtünk vele” Név nélkül 2013.11.27.

17 Idézet a Kárpát-Haza-Temploma 2010. augusztus 4-én megnyitott vendégkönyvéből. A tanulmányban a levelek, idézetek helyesírását nem korrigáltam.

18 Erről bővebben lásd Povedák (2012, 2014)

19 Lásd a mellékelt képet!

20 Ezek osztályozását lásd Szilágyi-Szilárdi (2007).

szimbolikáját.²¹ Ennek megfelelően léteznek olyan csoportjai, melyek önmagukat nem tartják sem újpogánynak, sem kereszténynek, míg megtalálhatók közöttük olyanok is, melyek az újpogányság vádját utasítják el.²² A kereszténységgel kapcsolatos attitűdjeik is eszerint változnak a tudatosan keresztényellenes, főképp a Római Katolikus Egyházat, mint intézményt elutasító csoportosulásoktól kiindulva léteznek olyan irányzatok, melyek magukat keresztényként aposztrofálják, szelektálnak a keresztény tanítások közül és –fogalomkészletből, míg mások tisztán a sámáni-, táltos hagyomány felelevenítésén munkálkodnak, vagy éppen ezoterikus spiritizmussal keveredő tanaik léteznek és a kereszténységből csak felszínesen merítenek.

Az önmagukat keresztényként meghatározó csoportok kereszténységgel kapcsolatos ambivalens attitűdjére jó példaként szolgál az ún. *szkíta-magyar* keresztény szubkultúra, mely a történelmi keresztény egyházakat *judeokeresztényként* aposztrofálja,²³ míg önmagát a Jézusi örökség valódi folytatójaként – Badinyi Jós Ferenc Jézus pártus származásának elméletét tükrözve (BADINY JÓS, 2002, 2003, 2005)²⁴ – magyar-, káldeus- vagy szkíta keresztényként határozza meg. „Alaptételünk: aki a szkíta-magyar kereszténységet élésztgeti, az nem tesz mást, mint hogy Isten valódi, hamisítatlan Ó-Szövetségét egy fedél alá hozza oly sok hamisító évezred távolából Jézus valódi Új-Szövetségével annak a népnek értelmi kezei közt, akik elődeikben az ószövetségi kinyilatkoztatás egyedüli birtokosaiként történelmi feladatot és felelősséget is kaptak, s ennek a felelősségnek mind a mai napig híven eleget is tettek és tesznek. Ezt a népet valaha HUN-GAR-nak, KÁLDEUS-nak, KOSITÁ-nak, később HUN-nak, aztán SZKÍTÁ-nak, PÁRTUS-nak, végül pedig ősnyelvi nevén MAGYAR-nak, a »MAG népének« [hívták] ... tanításának alapja a káldeus ós-kinyilatkoztatás, Szentirata a kusita nép ősirataiból és Jézus autentikus evangéliumából áll. ... A szkíta-magyar kereszténység történelmi és vallási hagyományainak tényei sokoldalúan bizonyítják, hogy Jézus és tanítványai nem voltak zsidók. (az áruló Júdás kivételével, aki viszont nem volt apostol!) ... A szkíta-magyar kereszténység elveti az Ószövetségi könyvek szentiratkénti olvasását, de nem tartja autentikusnak a ma Szentírásként kezelt négy evangéliumot sem, mert ezeket az idők során többször meghamisították, ezekbe betoldottak, kihúztak részeket belőlük. Máté és János evangéliumát azonban mégis kritikai megfontoltsággal olvasásra ajánlja, hiszen mindketten Jézus

21 Sok esetben ez az összetettség a brikolázs vallásosság szerveződési elveinek megfelelően konstruálódik, azaz egyének eltérő formákat ölthet az adott személy, kisebb közösség igényeinek megfelelően. Brikolázs vallást a szakirodalomban többféleképpen, pl. a-la-carte / do-it-yourself / patchwork vallásosságként is hivatkozzák. A fogalomról lásd Swatos (1998).

22 Ezek elsősorban a már említett püspökkari körlevél kapcsán váltak jól elemezhetővé a témával foglalkozó fórumokon.

23 A kereszténység judeokeresztényként való aposztrofálása már antiszemita attitűdöt is magába foglal.

24 Badinyi Jós munkássága a magyarság alternatív származását, profetikus tudatát vallók körében megkérdőjelezhetetlenné, kanonizált ideológiai alappá vált.

közvetlen tanítványai voltak, s írásaik tartalmazzák Jézus tanításának sok lényegi elemét.”²⁵

Ugyanez az alapvető újraértelmezés és remitológizációs folyamat figyelhető meg a pálos rend esetében is azzal az érdekes, önellentmondásnak tűnő elemmel, hogy a kitalált mítosz eredőjeként egy pálos szerzetest, Árva Vincét és az ő két pálos rend elméletét lehet megjelölni, mely szerint VI. Piusz pápa 1784. december 3-án a pápai *Apostolicae Sedis auctoritas* kezdetű brévével, gyakorlatilag új pálos rendet hozott létre. Ez, véleménye szerint azt eredményezte, hogy a most működő pálos rend nem azonos a Boldog Özséb által 1250-ben alapított Pálos-renddel. Az *Ősi Pálos Rendnek* utolsó tagjaként saját személyét határozta meg. „Róma felterjesztésemet elfogadta, jóváhagyta. Így én vagyok az egyetlen tagja az Ősi Pálos Rendnek. De az újjászervezésre nem alkalmas az idő. Érthetetlen módon a Magyar Püspöki Kar nem járul hozzá az Ősi Pálos Rend újjászervezéséhez.” (ÁRVA, 2003)²⁶

Elméletét mindezek mellett azért is érdemes említeni, mert gyakorlatilag ez adta az alapját a rohamos gyorsasággal keletkező újabb pálos mitológiának, akik Szántai Lajos munkáiban már fehér táltosokká válnak,²⁷ akik a Szent Grál őrzői voltak a Pilisben,²⁸ majd létrejön az Ősi Magyar Pálos Rend (Ősi Pálos Testvériség újabban) mint a kitalált mitológián alapuló intézményesült szerveződés.²⁹ 2011-ben egész estés film is készült az ideológiáról és az Ősi Magyar Pálos Rend mely ellen a Magyar Pálos Rend több fórumon is tiltakozott.³⁰

Az irányzat fogalomkészletében, szakrális szereplői közül minden valószínűség szerint Boldogasszony alakja kerül elő leggyakrabban. Elterjedtségének egyik nyilvánvaló oka a Patrona Hungariae elméletet, mely szerint Magyarország Mária országa, Szűz Mária pedig Magyarország védelmezője. Mindezt azonban bonyolítja, hogy a hivatkozásokban általában a Szűz Mária megnevezés már elmarad, és szinte kizárólag Boldogasszonyként, Babba Máriaként fordul elő. A folyamat ebben az esetben is a katolikus valláshoz közel álló, illetve híthű katolikus szerzők gondolataitól indul, mint Daczó Árpád ferences szerzetes.

25 Ezekről lásd többek között Lajdi Tamás: A Magyar Apostol Nemzetség vallása című írását, melyben összefoglalja a Szkíta-magyar kereszténység alapelveit. <http://magunk.hu/>. Utolsó hozzáférés dátuma 2013. január 20. Az ideológia jól láthatóan ellenkultúráként is működik: „Nem érdekel minket, hogy az állam elismer-e, vagy sem, támogat-e, vagy sem, ilyen nem is kérünk és nem is várunk el tőle, mivel ezzel az államformával, a köztársasággal semmilyen viszonyban nem állunk. Mivel mi magunk sem ismerjük el a mai Európában fennálló államformákat, nem kérjük ezektől sem, hogy elismerjenek minket ... mi sem ismerjük el a mai Európában fennálló államiság létét, s különösen nem a Magyarországon létezőt. Mi a Szent-, másként Istenkirályság kereteiben élünk annak ellenére, hogy a körülöttünk folyó élet egy torz államformában és egy emberellenes alkotmány alapján törvénykezik.”

26 Árva Vince nézeteit cáfolja többek között (Kertész-Bakos, 2012, 75.)

27 <http://www.szkosz.com/node/1652> Utolsó hozzáférés dátuma 2013. január 20.

28 <http://www.magtudin.org/gral.htm> Utolsó hozzáférés dátuma 2013. január 20.

29 <http://www.palosrend.eoldal.hu/> Utolsó hozzáférés dátuma 2013. január 20.

30 „A 2011 tavaszán DVD-en megjelent (Császár Tamás rendező és Göbl Gábor producer által jegyzett) *Pálosok – az ősi magyar rend* című film tartalmától és jellegétől a Magyar Pálos Rend teljes mértékben elhatárolja magát. A film súlyosan elferdíti az egyetlen magyar alapítású férfi szerzetesrend történetét és küldetését, hogy szorosan összekapcsolódik a kereszténységgel és azon belül a Katolikus Egyházal. Kérünk minden jószándékú embert, hogy ennek a nyilatkozatnak a figyelembevételével viszonyuljon a fenti DVD-filmhez és imádkozzon a katolikus hit védelmének szándékára. A Magyar Pálos Rend nevében: Bátor Botond tartományfőnök.” <http://www.palosrend.hu/nyilatkozat.htm> Utolsó hozzáférés dátuma 2013. január 20.

Daczó könyveiben a Babba szó eredetét a sumer nyelvre vezeti vissza – ezzel csatlakozván azon alternatív szemléletű őstörténészekhez, akik a magyarságot a legősibb kultúrnép leszármazottainak tekintik – feltételezve, hogy mind a boldogasszony, mind a babba szavak eredete az ősi sumer „Bau-dug-Asan” (élelemadó, jóságos istennő) akinek kultusza megőrződött a magyarság körében s a kereszténység felvétele után erre rakódott rá Szűz Mária tisztelete. „Úgy, amint Ő volt a Szent Istvánig visszamenőleg a PATRONA HUNGARIAE, azelőtt pedig vissza az évezredek dicső múltjáig, a BOLDOGASSZONY. Nimród ivadékaiknak, az ŰR-i dinasztia 3000 éves dicső fennállása utáni szétszórásából, a népek tengereiben, ki őrizte meg azt a táltos népet, mely ma is a józan világ értékelésében már azzal is csodálatos, hogy még egyáltalán létezik! Ki?! Az Égi Édesanya!” (Daczó, 2000, 13.) Mivel mindezeket egy, a katolikus valláshoz kötődő klerikus személy írta, a tanok roppant népszerűvé váltak azok között, akik a magyarságnak megkülönböztetett, profetikus szerepkört tulajdonítanak. Az irányzat képviselőinek szemében egymás mellé került a népi vallásosságot – többek között Szűz Mária ősi kultuszát – kutató két katolikus pap, Kálmány Lajos és Daczó Árpád, mint ideológiai legitimációs alap.³¹ Daczó tézisei mindezek mellett egyrészt hamar összeolvadtak a katolikus hagyomány több újraértelmezésével (pl. pálosokról szóló új mitológia): „Őseink pogány hitét a kereszténység emelte föl egy magasabb szintre. Az ősi táltos-pap intézmény például a Pálos rend szerzetesi karizmájában élt, él tovább, Szűz Mária előképe a termékenység istennő Boldogasszony ... A Kárpát-medencében az őskor kezdete óta élő ... népek, melyekből a magyarság is kialakult, pogány kultuszai és az ő istenképük nagyban hasonlított, sőt esetenként meg is egyezett a keresztény tankkal, rítusokkal. Így a magyarság az isteni ős-kinyilatkoztatásnak, talán nem tudatosan, de hirdetője volt évezredek át, az Öregisten és Babba (Szűz) Mária kultuszának életben tartója, s hordozója még ma is.” (NETYE, 2008, 5.) Illetve Kiszely Istvánnál már a népi vallásosság művészeti ábrázolásait is felhasználva igazolják az eredetkonstrukciót: „A magyar népművészetben együtt találjuk sumer Baú istenasszonyt és a belső-ázsiai Boldogasszonyt, amint trónszékén ott ül a baúkoronás nőalak fodros ruhában, szimbóluma az életfa, a termő ág, amit kezében tart, vagy az életvízzel telt serleg, melyek jelzik, hogy ő az Élet Nagyasszonya. Az ősmagyar Babba, a »születést adó« és a sumer Bau, az »élelemadó« alakja népünknel immár összemosódik Szűz Mária alakjával.” (KISZELY, é.n.) Az irányzat doyenjének tekintett Molnár V. József a néphiten és a feltételezett ősi magyar mitológián túl már ezoterikus elemek is felsorakoztat. Nála már fénylány „E teremő és igazító fény örök asszonyi óhaját Boldogasszonynak hitte és nevezte népünk. Magot sóvárgó szeretőnek és fénymadártól fogadó anyának tartotta őt. ... Boldogasszonyban jelenik meg, és benne, általa munkálkodik a teremő és igazító Fény ... a téli napfordulaton, karácsony éjfélen (minden esztendőben újra meg újra) benne születhetett világra Fény-Krisztus, az eleven Törvény.” (MOLNÁR V., 1992)

31 Kálmány Lajos (1852-1919) római katolikus plébános, néprajzkutató, aki pótolhatatlan értékű folklórt gyűjtött fel a Délvidéken. Általában a Boldogasszonyról írott munkáját idézik. (1895)

Mindezekkel párhuzamosan ugyanilyen gyorsan megjelent azok körében, akik önmagukat nem a történeti keresztény egyházak valamelyikéhez kötődően definiálják kereszténynek. Ezek ellen több ízben Daczó is felszólal, (Daczó, 2000, 51.; 2010, 28.) ám az a-la-carte vallásosság szerveződésének megfelelően ezeket, mint össze nem illeszthető elemeket ignorálják. Boldogasszony alakja mindezek mellett – Daczó nézeteitől függetlenül – már korábban megjelent olyan szubkultúrákban is, melyek nem kötődnek a keresztény identitáshoz. Ezek közül legjelentősebb az a kör mely gyakorlatilag szentírásként kezeli Paál Zoltán Arvisura című köteteit. (1997) Ebben a Káltes-asszony birodalmából, a Szíriuszról származó Anyahita válik a magyarság kvázi ősanijává, nagyasszonyává, felváltva Szűz Máriát e pozícióban.

Ezt a többszörösen összetett jelenséggörít jól reprezentálja az egyik legfontosabb szinkretikus rítushoz, a Magyarok Országos Gyűléséhez (MOGY) kötődő Boldogasszony szertartás. Ennek többretegűsége megfigyelhető egyrészt a rendezvény jellegében, mely egyszerre tartalmaz politikai, vallási, szórakoztató elemeket, hangsúlyozza politikától való függetlenségét, hagyományörző jellegét, miközben rítusai közt a sámándobolástól kezdve az angyal gyógyászaton át a reikiig, néhány esetben a katolikus búcsúra való zárandoklatokig többféle ideológia keveredik.³²

A MOGY, bár a programok szóhasználata alapján alapvetően keresztény eszmerendszert tükröző rendezvénynek tűnik, lényegesen szinkretikusabb vallási eszköztárral bír. Ezt a keveredést mutatja a MOGY jelképe is, a nemzeti színű alapon megjelenő Hétboldogasszony Hajléka sátor szimbolikus formája, tetején a nagyméretű kettős kereszttel valamint a Nap és Hold alakjával.³³

Eleinte a rendezvényen feltűntek a keresztény történelmi egyházak bemutató programokkal, majd 2010-ben már több ezres „zárandoklatot” indítottak Papp Lajos szívsebész professzor vezetésével a néhány kilométerre lévő Szent Jobb Lator kápolnába Bábel Balázs római katolikus kalocsai érsek szentmiséjére, 2012-ben pedig a MOGY előzetes reklámjain és hivatalos beszámolóiban már központi helyet foglalt el Böjte Csaba ferences szerzetes jelenléte és előadása.³⁴ Ezt a keresztény látszatot tűnik erősíteni az a tény is, hogy a MOGY minden évben Nagyboldogasszony napja köré szerveződik s a rendezvény szakrális központjában 2012-ig a Hétboldogasszony Hajléka sátor állott, melynek tetején kettős kereszt emelkedett.

Ha azonban a szimbolikus dimenzió mögé tekintünk, felfedezhetjük a magyarországi kortárs vernakuláris kereszténység számos ambivalenciáját. A Hétboldogasszony Hajléka nevet viselő sátrat eleinte kápolnaként titulálták, majd 2009-ben Bábel Balázs kalocsai érsek tiltakozása után változtatták meg nevét hajlékra. Ennek hátterét segít megfejteni az építmény szimbolikájának hivatalos értelmezése. „A Kunszentmiklós-Böszörményen megrendezendő Országos Gyűlésre az Életfa szomszédságában építjük fel a Hétboldogasszony Kápolnát.

32 A MOGY elemzését lásd Povedák (2012, 2014)

33 A Hétboldogasszony Hajléka szimbólumainak elemzését lásd lejjebb!

34 2013-ban nem volt a keresztény egyházakhoz kötődő program a rendezvényen.

Ez egy körtemplom, amiben hét db körben álló ágasfa oszlop tartja vízhatlan vászonból feszített, 100m² alapterületű és 12 m magas szakrális teret. A hét ágasfán a Gyümölcsoltó-, Sarlós-, stb. Boldogasszonyt jelenítjük meg. Mivel ezek az oszlopok körben állnak ezért a Közepet is kijelölik, ahol a nyolcadik oszlop áll a tetején kettős kereszttel (EGY). A kapuív két oldalán a Nap és a Hold fogadja a betérőt. A Kápolna a Gyűlés szakrális, gyógyító területének középpontjában ölt testet.”³⁵

Az utoljára 2012-ben felállított, nomád magyar jurtát imitáló építményben tehát keveredett egymással a magyar népi vallásosság Szűz Mária/Boldogasszony alakja, az életfa motívum, valamint a kettős kereszt, amely itt, mint kiderül, nem a hagyományosan megismert keresztény szimbólumként jelent meg, hanem ősmagyar, sűrített tartalommal rendelkező rovásírásjelként, melynek jelentése ‘egy’, ami az egy Istenre utal. Ha mindezek mellett figyelembe vesszük, hogy feltűnik a megismerésített Közép valamint a keresztény felfogástól idegen gyógyító terület jellemzés, világosság válik a különféle vallási kánonok keveredése. Ezt támasztják alá a szakrális tér rituális eseményei is. Egyrészt a minden napkeltekor, napnyugtakor meggyújtott szertüzek illetve a két egyértelmű szakrális csúcspont a Szent Korona szertartás, valamint a Nagyboldogasszony napi „boldogasszonyok országkerülése”.

Előbbi alkalmával a Szent Korona másolatát barantások ütemes ostorcsatogtatása közepette elhelyezték a sátor központjába, hogy azután a látogatók is leróhassák előtte tiszteletüket. A dolgozatban vizsgált, összetett szubkultúra tagjai közt népszerű elképzelés, hogy a Szent Koronára, mint olyan transzcendens tárgyra tekintenek, mely a nemzet és a magyar haza megismerésítése. Ezoterikus hatásokra megjelent a nézet, hogy a szent koronának energiája van, ami szoros kapcsolatban áll a nemzet sorsával. A korona és a kettős kereszt mindezekén túl a nemzet és a haza egységét, oszthatatlanságát is kifejezi, azaz a trianoni békét elutasító irredenta többletjelentéssel bíró szimbólumként is funkcionál számukra.

Ha megfigyeljük, hogy a Hétboldogasszony Hajléka leírásakor mely jelenségeket szedtek nagybetűvel, azaz személyesítették meg, egy sajátosan magyar brikolázs vallásosságot kapunk eredményül, melyben a természeti jelenségek (Nap, fény) transzcendens létezőként való megjelenítése egymás mellett áll Máriával (Sosem Jézussal!), az Istenanyával (nem az Isten anyjával!), a Boldogasszonyokkal, és a nemzetvallás megismerésített szakrális etnikai terével és megnevezéseivel.

A sátor szakrális térként való értelmezése, Csíksomlyó mellett a legfontosabb zarándokhelyként való aposztrofálása mellett megjelentek a püspöki körlevél

³⁵ <http://magyarokszovetsege.hu/content/hetboldogasszony-kapolna-boesztoerpusztan> Utolsó hozzáférés dátuma 2013. január 20.

szellemében született válaszreakciók is, melyek épp a szinkretizmus ellen foglaltak állást.³⁶

A szakrális tér eseményeit sem lehet csupán egy szemszögből elemezni. Indokolja ezt a programok összetettsége, (a hivatalos programajánló szerint ide tartoznak a szakrális tér eseményei, a Szent Korona szertartás, a Hétboldogasszony Hajléka körüli rítusok, zárandoklat és katolikus mise a Szent Jobb Lator templomban illetve esküvők, keresztelők). 2013-ban az Apajpusztára átköltöző rendezvény új helyszínén új szakrális központokat alakítottak ki, azonban a három napos rendezvény szimbolikus kezdetét az immár csak fa szerkezetében létező szakrális központ, a korábbi Hétboldogasszony Hajléka Sátornál, a *Pusztai zárandoklat* központjánál lezajló Boldogasszony Ünnepe adta, melyen a különféle gyógyítók vettek részt, középpontba állítva a nőiséget, az asszonyokat. „Az ünnepet Hétboldogasszony Hajléka mellett Napébredéskor kezdjük a Születő Fény köszöntésével, csángó Máriás énekek segítségével. ... A déli harangszót követően – az egyre kiteljesedő Fényben – egy élőképet alkotunk a pusztába látogatók segítségével. Ekkor a nézők az esemény tevékeny részeseivé válnak, hiszen ők jelenítik meg Mária Országának határát. A különböző tájak népviseletébe öltözött emberek, a települések és tájegységek zászlóival övezve a nemzet testévé lényegülnek. Az egyes országrészekből indulóan a legdiszesebb népviseletbe öltözött asszonyok egymáshoz csatlakozva végigjárják az egész Kárpát Hazát. A női erő országkerülését az Istenanyához forduló népdalok és történelmi nagyjaink fohásza kísérik. Miután Égi Királynőnk Boldogasszonyai mindannyian egyesültek – álló délben, 12:48-kor, szó szerint Napba öltözve, a legteljesebb Fényben – a résztvevők közös énekével kísérve Hétboldogasszony Hajlékába vonulnak. Ez a Hazaérkezés egyszerre jelképezi Mária mennybemenetelét, valamint azt, hogy egymást követő őseink, mindannyiszor ugyanoda tértek vissza: Boldogasszonyunk oltalmat adó palástja alá, Mária Országába.”³⁷

A szertartás központi részét képezték a különféle katolikus Máriás népénekek és fohások, melyeket néhány helyen megváltoztattak, a „magyarsághoz jobban illő” szöveggel, mivel, ahogy a szervezők vallják, „szavainkkal is teremtiünk”.³⁸ A változtatások az egészen egyszerű szócseréktől – a Boldogasszony anyánk katolikus

36 Kertész-Bakos tévesen az Arvisurák szellemiségét tartja a rendezvény ideológiai alapjának „az Arvisurákat ideológiai támaszként használó - Magyarok Szövetsége a katolikus Nagyboldogasszony ünnepén, augusztus 15-én az évente megrendezésre kerülő országos gyűlését, a Nagyszalát, mely szintén az Arvisurákból szerzett hagyomány” (2012, 47)

Mások a szinkretizmus racionálisan nem levezethető elemeit hangsúlyozták: „Szerintem a körlevélnek nagyon erős politikai üzenete is van, aminek kiváltó oka a Magyarok Szövetsége vezetői által szervezett bösztörpusztai vásárbán testet öltött new age-es, ezoterikus, pszeudo-hagyományörző (ál)táltos/sámán kavalkád, aminek legdurvább és leggusztustalanabb kifejeződése 'természetesen' a fehér galamb-szarral tarkított 'Hétboldogasszony-kápolna/sátor' felállítása és 'működése' volt (fehér galambokat engedtek az építmény belsejébe, mintegy jelképezve a tisztaságot és a 'Szentlelket'). Ide nem lehetett cipővel bemenni, mert akkor a Földanya szeretete nem tudott átáradni a látogatóknak. (Talán a galambszaron igen, csak a cipőn nem?)...” <http://monarchista.blogspot.com/2009/09/ujpoganyasag-ellen-keresztienység-mellett.html> Utolsó hozzáférés dátuma 2013. január 20.

37 <http://www.bosztorpuszta.hu/boldogasszony-%C3%BCnnep-puszt%C3%A1ban> Utolsó letöltés 2014. január 9.

38 <http://www.bosztorpuszta.hu/boldogasszony-unnep> Utolsó letöltés 2014. január 9.

himnuszban „ne feledkezzél el szegény magyarokról” helyett „ne feledkezzél el áldott magyarokról” – a szinkretikus tanokat tükröző könyörgésekig – pl. „Magyarok Nagyasszonya, táltos királyunk, Szent László védelmezője, tedd minden magyar ember pajzsává ősi Magyar Vallásunkat ... Magyarok Nagyasszonya, a Hold Úrasszonya, Babba Maria, légy vigyázónk az Istenszülő kegyelméből végzett feladatunkban ... Magyarok Nagyasszonya, aki önmagunk üdvözlésére az Úristent dicsérni, szolgálni tanítasz, segíts bennünket, hogy méltóak legyünk Fény-Krisztus befogadására ...” – illetve a Mi atyánk imádság teljes átszerkesztésig tartanak: „Mi Atyánk és Anyánk! Te, ki túl rajtunk és bennünk vagy. Szenteltessék meg a te neved a kétszeri hármasságban! Jöjjön el a te országod mindenkihez Békességben, Szeretetben és Igazságban. A Te szent akaratom teljesüljön úgy a Földön mint a mennyekben is. Add meg nekünk naponta a Te szent kenyeredet és élő borodat, és ahogyan mi tökéletesítünk másokat, úgy tökéletesíts minket a Te igazságodban. Ajándékozz meg minket a Te jóságoddal, hogy mi, másokkal ugyanazt tehessek. A kísértés óráiban szabadíts meg minket a gonosztól, mert Tied az ország, a hatalom és a dicsőség. Mindörökkön Örökké!”³⁹

Apajpusztán két új szimbolikus központot alakítottak ki. A Bösztörpusztáról áthozott Boldogasszony szobornak menedéket adó jurtát illetve az országzászló emlékoszlopát, aminek következtében a rítus menete is változott valamelyest, hiszen a korábban a Hétboldogasszony Hajlékában elhelyezett szobrot új helyére kellett helyezni. „A dombhoz érve megállunk, majd az asszonyok térdet hajtva vállukra emelik Hétboldogasszonyt, amellyel jelképesen fogadalmat tesznek, hogy vállalják a Boldogasszonyságot minden szépségével és feladatával együtt. Ezt követően férfiak segítségével a meredek emelkedőn a domb tetejére emeljük Hétboldogasszonyt. Eközben az asszonyok a domb palástján körbevezető úton érkeznek meg a Fenti Világba, amely során az Égről nézve egy fehér spirális alak rajzolódik ki, amellyel a tiszta Tejúti erőket idézik meg közénk. Ezután álló Délben, a Fény legnagyobb kiteljesedése idején 12:41-kor az Otthonába kísérik Boldogasszonyt.(Beteljesedés!) Az asszonyok háromszor körbejárják Őt, miközben a Boldogasszony Anyánk ősi imádságunkat éneklik. Ezen a napon Mária Mennymenetelet is ünnepeljük, ezért amikor a domb tetejére állított Otthonához emeljük Őt, akkor jelképesen erre emlékezve is tisztelgünk Égi Királynőnk előtt. Az Országzászló a Kárpát-haza egészét képviseli, amely Mária Országa is egyben. A Boldogasszonyok tisztalelkű, fehér ruhás, Fényt idéző menete így a földi és az égi Királyságot is összeköti.”⁴⁰

³⁹ Szabó Andrea Asharti, 2013.08.13.

⁴⁰ Szabó Andrea Asharti leírása, 2013.08.13.

Összegzés

A bemutatott esettanulmányokon túl a keresztény-újpogány szinkretizmus számtalan elemzésre méltó példával rendelkezik, melyek ismertetésére jelen esetben terjedelmi okokból nem kerülhetett sor. Összefoglalóan azonban az eddigiek alapján is felvázolhatók a folyamat legfontosabb jegyei, melyek közül legfontosabb a nemzeti identitás újraértelmezésével, mint szociokulturális folyamattal való szimbiózis, aminek számtalan lecsapódása figyelhető meg. Egyrészt jelentős részben a 19. századi kutatási előzményekre építve jelentkezik egy történelem- és múlt újraértelmezési, remitológizációs folyamat részeként a magyarsághoz köthető ősi vallás formák rekonstrukciójának igénye, középpontjában a kiválasztott, profetikus néppel. Az isteni kiválasztottság következtében az egész jelenségkör vallási jegyekkel vértéződik fel, ami annak fluid jellegét erősíti. Ez a folyamat egy olyan szinkretizmust eredményez, mely a több mint ezer évvel ezelőtt kezdődött keresztény-pogány szinkretizmust feloldván kívánja megtalálni az ősi, tiszta formát, ám valójában a már meglévő szinkretikus vallási formákra való újabb szinkretikus ráakodást tud csak eredményezni.

Mindezek ellenére jól észlelhető a keresztény szimbolika adaptálásának módja, mely annak egyes elemeit szöveggörnyezetükből kiragadva, új szemszögből értelmezi, és új jelentéssel látja el. Ez az újraértelmezett elem mindezek után az eredeti szöveggörnyezetbe visszakerülve annak egészét megkérdőjelezi és jelentését saját magához igazítja.

A keletkező kortárs mítoszok legfontosabb ösztönzője alapvetően az identitás-rekonstrukciós folyamat, mely mellett meghatározó szereppel bír a szakralitásra való igény, ami sok esetben egyfajta kompenzációs rítusként értelmezhető, mint a hétköznapi profán valóságából való menekülésként is felfogható, középpontjában az újra életre keltett „kitalált” mitológiával.

A szinkretizáció tehát egyoldalú, alapvetően nem a keresztény vernakuláris vallásosságból kiinduló, ám azzal a későbbiekben több ponton érintkező folyamatként jelentkezik, melynek egyik motiváló eszköze a keresztény (katolikus) tanrendszer legitimációs bázisként való felhasználása. Mindez megfigyelhető a szókészletben, fogalomhasználatban valamint a vizuális reprezentációkban, szimbolikus formákban is. Ennek eredményei a néhány részletében megváltoztatott imák, részben új jelentéssel felruházott szimbólumok, melyek alapvetően három újabb jellegzetességet vizálgatnak meg. Egyrészt az alulról kiinduló (grassroots movement) társadalmi megújulási igényt és mozgalmat; másrészt

ennek következtében az individuális konstrukciót és az egyéni igények alapján keletkező brikolázs jelleget; harmadrészt azt a vernakuláris vallási szinten létező felszínességet, mely az individuális konstrukciók sokaságából eredő variabilitáson és önellentmondásokon felül tud emelkedni.⁴¹ Ez utóbbi akadályozza meg azt, hogy az egész jelenségekört fennmaradt és nem aprózódott szét az egymásnak sokszor ellentmondó tanokat valló kisebb csoportosulások között.

Irodalom

ÁRVA Vince

2003 Az ősi Pálos rend története. *Dobogó* <http://dobogommt.hu/irasok?aid=6>

BADINY Jós Ferenc

2002 *Az istenes honfoglalók*. Budapest, szerző.

2003 *Jézus király a Pártus Herceg*. Budapest, Magyar Ház.

2005 *A káld-pártus hagyomány és a magyarok Jézus vallása*. Budapest, Magyar Ház.

DACZÓ Árpád

2000 *Csíksomlyó titka. Mária-tisztelet a néphagyományban*. Csíkszereda, Pallas-Akadémia.

2010 *Csíksomlyó ragyogása*. Csíkszereda, Pallas-Akadémia.

GÁL Péter

2010 *A New Age keresztény szemmel*. Budapest, Szent István Társulat.

HOBBSAWM, E.

1985 Introduction: Inventing Traditions. In: HOBBSAWM, E. és RANGER, T. (eds.): *The Invention of Tradition*. Cambridge, Cambridge University Press, 1–14.

KÁLMÁNY Lajos

1895 *Boldogasszony. Ősvallásunk istenasszonya*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.

KERTÉSZ-BAKOS Ferenc

2012 *Politikai okkultizmus. Hamisított történelem az Arvisuráktól a pálosokig*. Budapest, szerző.

KISZELY István

é.n. *A magyar nép őstörténete*. http://www.kiszely.hu/istvan_dr/021.html

41 „Vannak, akik Boldog Özsébet rendalapítóként tisztelik, vannak, akik szerint Özséb csak ösz-szeszedte a régtől fogva létező fehér táltosokat és betelerelte őket a főgonosz Vatikán szervezetébe. Hogy ezek a megközelítések mind kioltják egymást, az nem érdekes, a lényeg, hogy a pálos ne legyen katolikus és a mai pálos ne legyen hiteles” írja Kertész-Bakos. (2012, 85.) Véleménye azonban a római katolikus értelmiség reakcióját tükrözi, mely a szintén megalkotta saját “összeesküvés elméletét” a jelenségről, annak legfőbb céljaként a kereszténység elhiteltelenítését, meggyengítését tűzve ki. A mindkét oldalról megfigyelhető gyanakvás és óvatosság ellenére a hétköznapi vernakuláris vallásosság szintjén a jelenség növekvő népszerűséggel bír, melyet hivatalos népszámlálási adatokkal ugyan alátámasztani nem lehet, ám a közkultúrában való jelenléte alapján láthatóan manifesztálódik.

MÁTÉ-TÓTH András

2002 Szinkretizmus és kereszténység – Harry Potter. In. BAZSÁNYI, S. – HORKAI, F. – HÖRCHER, Á. – KOVÁCS, L. – TÓZSÉR, E. – ZSÁVOLYA, Z. (szerk.): *Útja-ídon. Ünnepi kötet Jelenits István 70. születésnapjára*. Budapest, Új Ember Kiadó, 589-601.

MOLNÁR Tamás

2000 *A pogány kísértés*. Szentendre, Kairosz.

MOLNÁR V. József

1992 Boldogasszony. *Óshagyomány* 1992. szeptember <http://oshagyomany.vidya.hu/OH08/OH0804.html>

NETYE Zoltán Pál

2008 *Pogányok Mária országában. Kereszténység előtti kultuszhelyek Magyarországon és Erdélyben*. Budapest, Nemzetek Európája Kiadó.

PAÁL Zoltán

1997 *Arvisura – igazszólás. Mondák, regék, népi hagyományok a palóc kézművesek világából*. Budapest, Püski.

POVEDÁK István

2012 MOGY. Egy neonacionalista fesztivál elemzése. In. BARNA Gábor és KERESKES Ibolya (szerk.): *Vallás, egyén, társadalom*. Szeged, SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék

2014 From Atilla to the Heart Chakra. Postmodern Pilgrimages. *Acta Ethnographia Hungarica* 59 (1) 1-18.

PRIMIANO, L.N.

1995 Vernacular Religion and the Search for Method in Religious Folklife. *Western Folklore* 54 (1) 37-56.

SWATOS, W. H. Jr. (szerk.)

1998 *Encyclopedia of Religion and Society*. AltaMira Press <http://hirr.hartsem.edu/ency/coverpage.htm>

SZÁNTAI Lajos

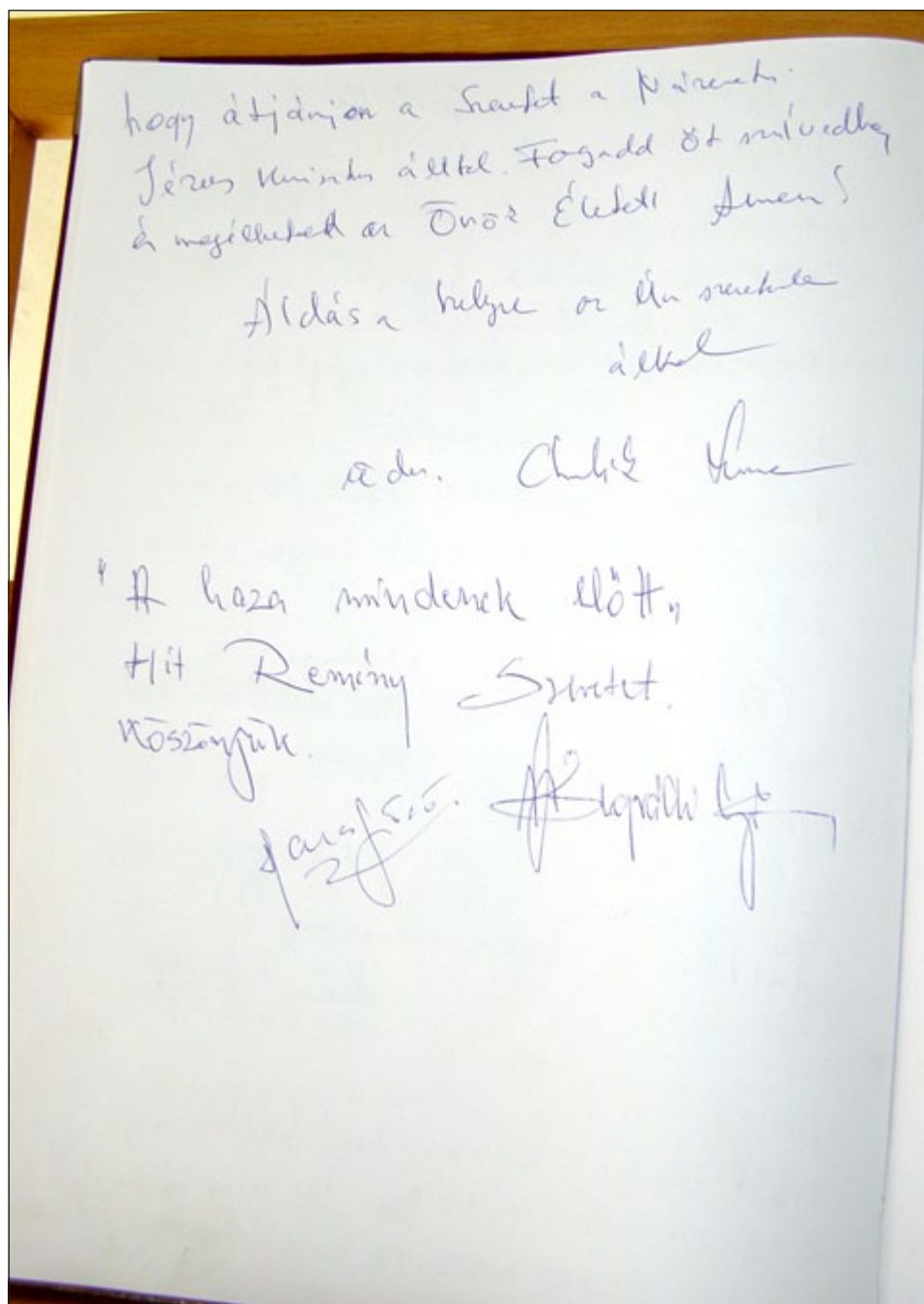
2006 *A két hollós. Mátyás király és a Pálos Rend*. Fót, Sárosi és Fia K.

SZÁNTAI Lajos

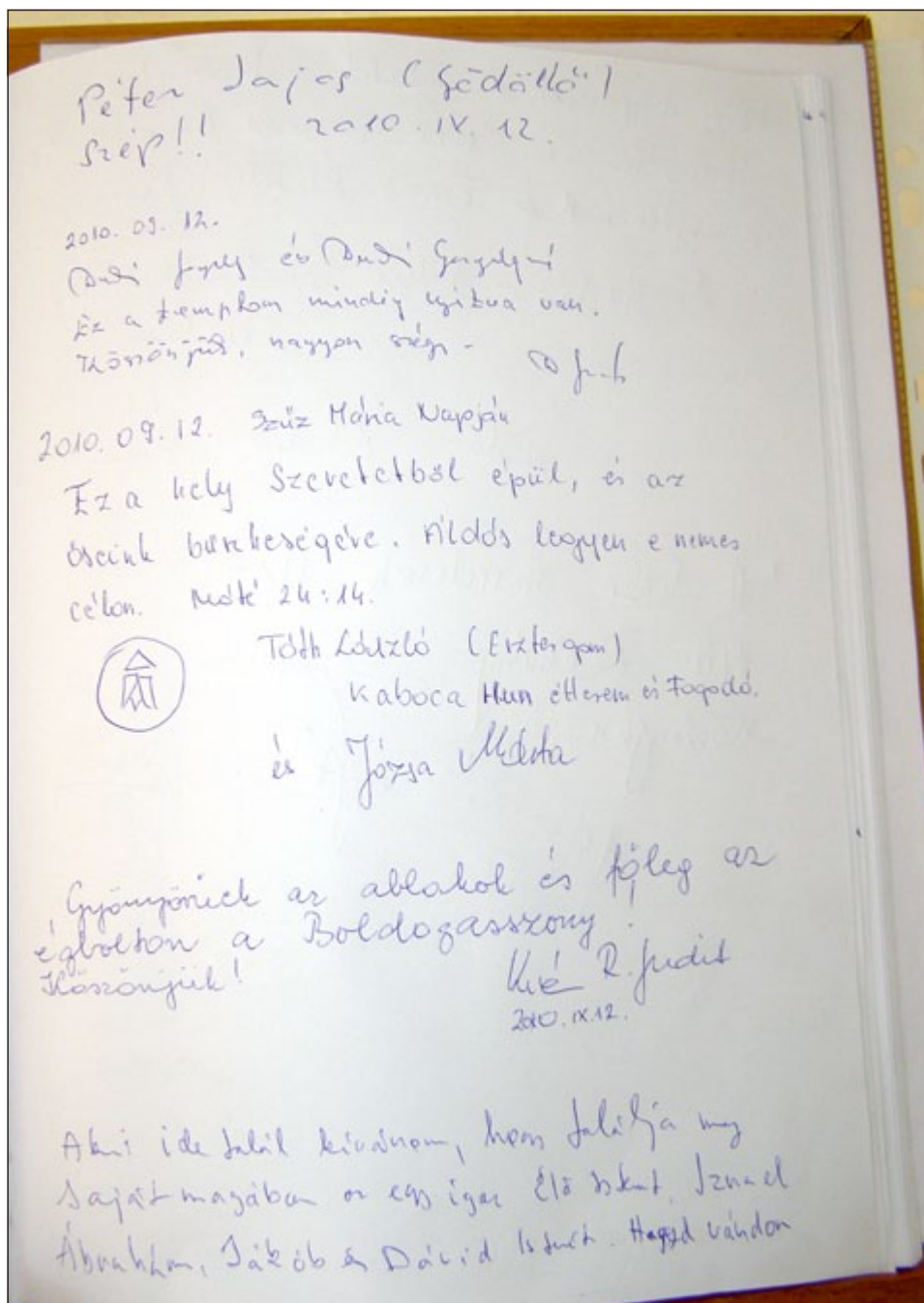
2009 *Szent őseink nyomában maradvá. Szent korona, népmese, mítikus történelem*. Debrecen, Főnix Könyvműhely.

SZILÁGYI Tamás és SZILÁRDI Réka

2007 *Istenek ébredése. Az újpogányság vallástudományi vizsgálata*. Szeged, Jate-press.

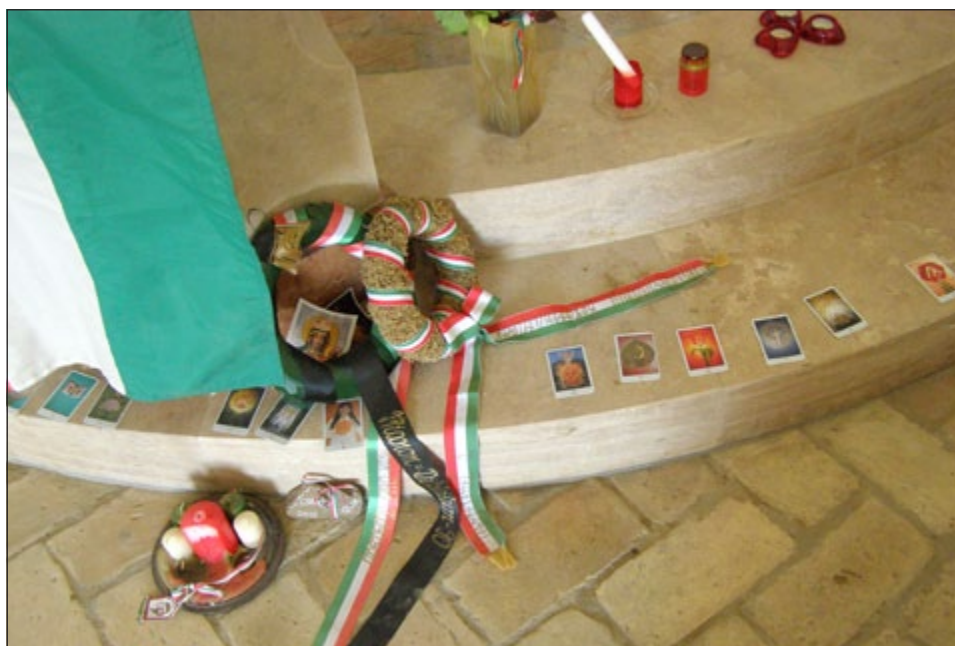
1. kép: Vendégekönyv. Verőce, Kárpát Haza Temploma (fotó: Povedák I.)

2. kép: Vendégeknyv. Verőce, Kárpát Haza Temploma (fotó: Povedák I.)

3. kép: Oltár - Verőce, Kárpát Haza Temploma (fotó: Povedák I.)

4. kép: Oltár - Verőce, Kárpát Haza Temploma (fotó: Povedák I.)

5. kép: Szűz Mária szobor az Attila-dombon (fotó: Povedák I.)

6. kép: Tisztelgés a Szent Korona másolata előtt a Hétboldogasszony Hajléka sátorban, Böszörpusztá (2010) (fotó: Povedák I.)

7. kép: Boldogasszony Ünnep a Hétboldogasszony Hajléka Kápolna maradványainál, Böszörmény (2013) (fotó: Povedák I.)

8. kép: Boldogasszony Ünnep a Hétboldogasszony Hajléka Kápolna maradványainál, Bösztörpuszta (2013) (fotó: Povedák I.)

9. kép: Boldogasszony Ünnep, Apajpuszta (2013) (fotó: Povedák I.)

10. kép: Boldogasszony Ünnep, Apajpuszta (2013) (fotó: Povedák I.)

11. kép: Szűz Mária és parapszichológia. Gyógyító Falu a MOGY-on (2013) (fotó: Povedák I.)

12. kép: Jézus a párdúc rabbi. Kurultaj (2010) (fotó: Povedák I.)